

Hoe groot is ‘de hele wereld’?

Over de juiste vertaling van Lucas 2:1

Een vergelijking van de vertalingen van Lucas 2:1 levert het volgende overzicht op:

SV En het geschiedde in diezelfde dagen, dat er een gebod uitging van den keizer Augustus, dat de gehele *wereld* beschreven zou worden.

HSV En het geschiedde in die dagen dat er een gebod uitging van keizer Augustus dat heel de *wereld* ingeschreven moest worden.

NBG En het geschiedde in die dagen, dat er een bevel uitging vanwege keizer Augustus, dat het gehele *rijk* moest worden ingeschreven.

VH En het gebeurde in die dagen dat er een bevel uitging van keizer Augustus dat het hele *aardrijk* moest worden ingeschreven.

Telos Het gebeurde nu in die dagen dat er een bevel uitging van keizer Augustus dat het hele *aardrijk* moest worden ingeschreven.

NBV In die tijd kondigde keizer Augustus een decreet af dat alle inwoners van *het rijk* zich moesten laten inschrijven.

Naardense Bijbel Het geschiedt in die dagen: er gaat een besluit uit van Caesar Augustus dat de hele *bewoonde wereld* moet worden ingeschreven.

Willibrordvertaling In die dagen kwam er een besluit van keizer Augustus, dat er een volkstelling moest gehouden worden in heel zijn *rijk*.

Om welk woord gaat het?

In de hierboven gegeven vertalingen zijn allerlei interessante verschillen aan te wijzen. Ik heb echter steeds in de cursief en vet weergegeven woordgroepen specifiek gelet op de vertaling van het door Lucas gebruikte Gr. woord *oikoumenè*, waarin u het Nederlandse ‘oecumene’ (spreek uit: eukuméne) herkent. De vraag die zou kunnen rijzen bij het lezen van deze vertalingen van Lucas 2:1 is deze: Welke volken moesten zich nu op bevel van keizer Augustus

laten registreren? Vielen daar ook de Amerikanen, de Chinezen en de Eskimo’s onder? Of, iets dichterbij de het blikveld van het Nieuwe Testament: de Parthen en de Skythen? Wordt deze vraag opgelost door de juiste vertaling van het vers, en wie geeft die juiste vertaling?

De letterlijke vertaling van Gr. *oikoumenè*

Slechts één Bijbelvertaling vertaalt het Gr. woord *oikoumenè* echt letterlijk, en dat is de Naardense Bijbel. Men vertaalt daar: ‘de hele *bewoonde wereld*’. Het Gr. *oikoumenè* is namelijk een vrouwelijk deelwoord dat ‘bewoond’ betekent, en daar moet het Gr. woord *gè* worden aangevuld. Dat laatste woord betekent ‘land’, ‘aarde’ of ‘wereld’. Samen levert dat dus inderdaad ‘de bewoonde wereld’ op. Had Augustus dan macht over de hele bewoonde wereld? Of wist hij niet dat er buiten zijn machtsgebied – het Romeinse rijk – ook nog mensen woonden? Dat laatste wisten Augustus en zijn collega-Romeinen heel goed. Waarom staat er dan toch dat Augustus opdracht gaf dat *de hele bewoonde wereld* moest worden geregistreerd?

Vertalen is meer dan woorden vervangen

Vertalen is meer dan woorden vervangen. De woordgroep *hè oikoumenè* heeft namelijk al een hele geschiedenis voordat Lucas hem gebruikt. Bij Herodotus (5e eeuw v. Chr.) komt het voor in de oudste, dus de geografisch-letterlijke betekenis van ‘de bewoonde wereld’, in tegenstelling met de ‘onbewoonde wereld’. Toen Alexander de Grote (356-323 v. Chr.) zijn grote rijk veroverd had, kreeg de woordgroep *hè oikoumenè* vooral een culturele en een politieke betekenis: binnen het door hem en zijn opvolgers bestuurde Hellenistische rijk was de (Griekse) cultuur; daarbuiten niet. Iemand die zichzelf zag als burger van dat grote Griekse rijk – dat zich uitstreckte van Griekenland tot aan het huidige Pakistan –, vond zichzelf een kosmopoliet, oftewel een wereldburger, een burger van *hè oikoumenè*. Buiten dat Hellenistische rijk hield de beschaafde wereld zozegd op; daar sprak men niet eens Grieks, want

daar woonden de brabbelaars, oftewel de barbaren. Dat gebied kon dus genegeerd worden en hoorde niet bij de beschaafde (door beschaafde mensen bewoonde) wereld. Dit hele Griekse rijk is in zijn geheel gefaseerd in handen van de Romeinen gevallen. In 30 v. Chr. was dat proces voltooid. Vanaf toen breidde de betekenis van het woord *oikoumenè* zich uit tot het rijk van de nieuwe machthebbers, oftewel het Romeinse rijk. Het

is dit woordgebruik dat Lucas overnam. Alleen voor mensen anno nu is het handig als in de vertaling of in een voetnoot (Telos!) erop gewezen wordt hoe het woord moet worden opgevat: inderdaad als een in Lucas' tijd normale aanduiding voor het grondgebied van het Romeinse rijk!

Oude Sporen 2013

